

บทวิเคราะห์การรับมือโรคโควิด-19: ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการบิน

Analysis of Dealing with COVID-19: The Impact on Aviation Industry

ทักษิณา แสนเย็น¹ วรวิทย์ เว้นบาป² วีระพันธ์ ช่วยประสิทธิ์³

กุลธวัช สรายุธ⁴ และอาภาภรณ์ หาโสี⁵

Taksina Seanyen¹ Worrawut Wentbap² Weerapan Chuayprasit³

Kulthavat Srayudh⁴ and Apaporn Hasoh⁵

^{1,3,4}มหาวิทยาลัยศรีปทุม ²มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ⁵มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

^{1,3,4}Sripatum University ²Kasetsart University ⁵Phranakhon Rajabhat University

¹Corresponding Author Email: taksinayuyee9@gmail.com

Received May 22, 2020; Revised June 17, 2020 Accepted June 28, 2020

บทคัดย่อ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้สะท้อนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายมิติ ทั้งในเรื่องพฤติกรรมมนุษย์ พฤติกรรมการบริโภคและการบริการ โดยสิ่งหนึ่งที่ได้รับผลกระทบอย่างรวดเร็วและรุนแรงคือภาคอุตสาหกรรมการบิน ซึ่งส่งผลกระทบเสมือนการล้มของโดมิโนที่ได้รับผลกระทบในทุกๆ ส่วนของอุตสาหกรรมการบิน ผลกระทบยังเกิดการระงับเที่ยวบิน การจำกัดเส้นทางการบิน การยกเลิกสายการบิน การลดต้นทุน การลดจำนวนพนักงานสายการบิน และการจำกัดเงื่อนไข ส่วนมาตรการในการเดินทางของผู้โดยสาร ทุกอย่างล้วนสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ อาจกล่าวได้ว่าเป็นภัยคุกคามที่อันตรายต่อมนุษย์และนานาชาติ สิ่งที่เป็นต่อการรับมือที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตหลังสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลายลง ซึ่งการหยุดของอุตสาหกรรมการบินคือเรื่องสำคัญที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องตระหนักถึงการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง เนื่องจากอุตสาหกรรมการบินคือตัวแปรที่สำคัญของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ

บทความนี้จึงเป็นการนำเสนอถึงการศึกษาวเคราะห์และสังเคราะห์ผลกระทบจากโควิด-19 ต่อภาคอุตสาหกรรมการบิน เพื่อเกิดความเข้าใจในสถานการณ์ปัจจุบัน อันเป็นผลพวงมาจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงและการตื่นตัวในการป้องกันตัวเองในการเดินทางของคนในปัจจุบัน ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตแบบใหม่ เพื่อการเว้นระยะห่างทางสังคม ทำให้รูปแบบการเดินทางนั้นเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการบินทั้งทางตรงและทางอ้อม

คำสำคัญ: โควิด-19; ผลกระทบ; อุตสาหกรรมการบิน

Abstract

The spread of COVID-19 pandemic has reflected important changes in various dimensions in terms of human behaviours, consumer behaviours and services. The aviation industry is one thing that has been affected rapidly and drastically like dominoes in every aspect: flight cancellation, route limitation, airline bankruptcy, cost reduction, downsizing, travel conditions and regulations limitation for passengers. All these lead to important changes which can be counted as a threat to people all over the world. The necessary measure after the pandemic is the change in lifestyle. The survival of the aviation industry is so crucial that all concerned should realize and solve the problems seriously since the aviation industry is variable to the drive of national economy.

This article is the study and analysis of the effects of COVID-19 on the aviation industry. It aims to create understanding of the present situations as a result of the people's changing behaviours and alertness in self-protection while travelling. Which the result of the change is a new lifestyle change for social distancing. Causing the travel style to change which affects the aviation industry both directly and indirectly.

Keywords: COVID-19; Impact; Aviation Industry

บทนำ

เวลานี้คงไม่มีใครเดิกันใดที่คนสนใจได้มากเท่ากับการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่องค์การอนามัยโลก (WHO) ยกย่องให้เป็น “ภาวะการระบาดใหญ่ทั่วโลก (Pandemic)” แล้ว แม้มีข่าวดีจากจีนที่สถานการณ์เริ่มทรงตัว แต่การแพร่ระบาดในประเทศอื่นนอกจีนกลับขยายไปมากกว่า 60 ประเทศ โดยข้อมูล ณ 15 มี.ค. 63 มีผู้ติดเชื้อสะสม 1.4 แสนราย ประเทศที่มีผู้ติดเชื้อสูงสุด 10 อันดับแรกมีขนาดเศรษฐกิจรวมกันสูงถึงกว่า 2 ใน 5 ของโลก หลายสถาบันคาดว่า COVID-19 จะสร้างมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจสูงกว่ากรณีของโรคซาร์สที่มีจุดกำเนิดที่จีนเช่นกัน โดยครั้งนั้นมีการประเมินว่าทำให้ GDP โลกลดลง 54,000 ล้านดอลลาร์ หรือคิดเป็น 0.14% สำหรับผลกระทบครั้งนี้ในด้านการค้าโลก ด้านการท่องเที่ยว สมาคมขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ (IATA) ประเมินว่ากรณีที่มีการแพร่ระบาดอยู่ในวงจำกัด รายรับการท่องเที่ยวโลกจะลดลง 63,000 ล้านดอลลาร์ โดยเอเชียจะได้รับผลกระทบสูงสุด รองลงมาคือ ยุโรปอื่น ญี่ปุ่น อิตาลี และเยอรมนี ซึ่งล้วนเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของนักท่องเที่ยวจีน ขณะที่สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประเมินว่า จะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทยไม่ต่ำกว่า 6 เดือน และสูญเสียรายได้กว่า 2.5 แสนล้านบาท เหตุผลสำคัญที่ทำให้ผลกระทบครั้งนี้คาดว่าจะมากกว่าในกรณีของการระบาด 3 ครั้งใหญ่

ได้แก่ โรคซาร์ส ไข้หวัดใหญ่ 2009 และโรคเมอร์ส เนื่องจากเศรษฐกิจจีนมีขนาดใหญ่กว่าเดิม รวมทั้งมีความเชื่อมโยงทั้งการค้า การลงทุน การขนส่งกับโลกมากขึ้น ในปี 2561 เศรษฐกิจจีนมีขนาด 16% ของเศรษฐกิจโลก ใหญ่กว่าช่วงการระบาดของซาร์ส 4 เท่า และมีขนาดคิดเป็น 13% ของมูลค่าการส่งออกโลก 39% ของการผลิต อุตสาหกรรมโลก และคิดเป็น 18% ของมูลค่าการท่องเที่ยวโลก รวมทั้งปัจจุบันที่มีระดับโลกาภิวัตน์ขั้นสูงที่ประชากรของโลกถูกหลอมรวมกันทั้งด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยีและสังคมวัฒนธรรมมากขึ้นกว่าในอดีต (เสาวณี จันทะพงษ์ และ ทศพล ต้องหุ้ย, 2563)

จากการระบาดของโรค Coronavirus (COVID-19) เป็นเรื่องที่มีความกังวลอย่างมากต่ออุตสาหกรรมการบิน และแสดงถึงความท้าทายที่เฉพาะเจาะจงสำหรับธุรกิจสนามบินในแง่ของปริมาณ การจราจร รายได้ การเชื่อมต่อและข้อกำหนดต่างๆ ผู้ให้บริการสนามบินยังคงเป็นอันดับแรกและสำคัญที่สุดที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องสุขภาพและสวัสดิการของนักเดินทาง พนักงาน และประชาชน รวมถึงการลดโอกาสในการแพร่กระจายของโรคติดต่อ การสูญเสียผู้โดยสารและการขนส่งสินค้า การสูญเสียรายได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถของสนามบินในการกู้เงินทุนและต้นทุนการดำเนินงาน และการสูญเสียการให้บริการจากการยกเลิกเที่ยวบิน ล้วนสร้างภัยคุกคามต่อการดำเนินงานของสนามบิน (ACI Advisory-Bulletin, 2020) สายการบินยังคงมีบทบาทสำคัญต่อไปในปัจจุบันด้วยการขนส่งสิ่งของจำเป็น รวมถึงเวชภัณฑ์ และการส่งกลับของพลเมืองที่ติดอยู่ทั่วโลกโดยข้อจำกัดการเดินทาง และหลังจากมีการระบาดของโรค COVID-19 รัฐบาลแต่ละประเทศจะต้องใช้สายการบินเพื่อสนับสนุนการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ เชื่อมต่อศูนย์กลางการผลิต และสนับสนุนการท่องเที่ยว นั่นเป็นเหตุผลว่าทำไมจึงต้องลงมือแก้ไขปัญหานี้และเร่งด่วนก่อนที่จะสายเกินไป (Clifford, 2020)

ดังนั้นบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอถึงบทวิเคราะห์ถึงผลกระทบของอุตสาหกรรมการบินที่เกิดจากโควิด-19 โดยการศึกษาจากเอกสารต่างๆ นำมาวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพื่อสนับสนุนการปรับตัวของอุตสาหกรรมการบิน รวมถึงเป็นการประเมินสถานการณ์ผลกระทบในปัจจุบัน นำไปสู่การสร้างแนวทางเพื่อพัฒนาในอนาคตหลังจากสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลายลง เนื่องจากอุตสาหกรรมการบินมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศในมิติต่างๆ และเป็นการขับเคลื่อนมิติทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม การศึกษาครั้งนี้จึงสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดต่อไปในอนาคต

ความสำคัญของอุตสาหกรรมการบิน

เนื่องจากอุตสาหกรรมการบินขนส่งทางอากาศรองรับงานทั้งหมด 65.5 ล้านตำแหน่งทั่วโลก มีงานโดยตรง 10.2 ล้านตำแหน่ง และสายการบินผู้ให้บริการการเดินทางทางอากาศและสนามบินมีพนักงานโดยตรงประมาณ 3-5 ล้านคน ซึ่งภาคการบินพลเรือน (การผลิตเครื่องบิน ระบบและเครื่องยนต์) มีพนักงาน 1.2 ล้านคน อีก 5.6 ล้านคนทำงานในตำแหน่งอื่นในสนามบิน และอีก 55.3

ล้าน ทำางานงานที่เกี่ยวข้องและงานด้านการท่องเที่ยวที่ได้รับการสนับสนุนจากการบิน หนึ่งในอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาการบินมากที่สุดคือการท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว การขนส่งทางอากาศ จึงช่วยสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจและบรรเทาความยากจน ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวประมาณ 1.4 พันล้านคน ข้ามพรมแดนทุกปี ซึ่งมากกว่าครึ่งหนึ่งเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางโดยเครื่องบิน ในปี 2559 การบินได้รับการสนับสนุนเกือบ 37 ล้านตำแหน่งในภาคการท่องเที่ยว โดยมีมูลค่าประมาณ 897 พันล้านเหรียญสหรัฐต่อปีสำหรับจีดีพีโลก ทั้งปริมาณผู้โดยสารทางอากาศและปริมาณการขนส่งสินค้าทางอากาศ คาดว่าจะเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัวในอีกสองทศวรรษข้างหน้า โดยการคาดการณ์ระบุว่าในปี 2579 สายการบินจะจัดหางาน 98 ล้านตำแหน่งและสร้าง GDP 5.7 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ - เพิ่มขึ้น 110% จากปี 2559 (International Civil Aviation Organization, 2020)

การบินเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรม "ระดับโลก" ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด การเชื่อมโยงผู้คน วัฒนธรรม และธุรกิจต่างๆ ทั่วทั้งทวีป อุตสาหกรรมการบินมีความสำคัญในการสนับสนุนเศรษฐกิจโลก และสร้างผลประโยชน์ทางสังคมผ่านกระบวนการการขนส่งทางอากาศ สายการบินให้บริการเครือข่ายการขนส่งทั่วโลกที่รวดเร็ว ซึ่งจำเป็นสำหรับธุรกิจระดับโลก สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมถึงการสร้างงาน การอำนวยความสะดวกด้านการค้า และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และอุตสาหกรรมการบินที่มีความพร้อมการใช้งานของบริการขนส่งทางอากาศที่เชื่อถือได้นั้น จะช่วยให้ผู้คนสามารถเข้าถึงสิ่งที่ต้องการ มาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อาหาร การดูแลสุขภาพ การศึกษา ชุมชนที่ปลอดภัย และการบินเป็นเส้นทางการขนส่งระยะยาวที่ปลอดภัยที่สุดและมีประสิทธิภาพที่สุดของโลก ทำหน้าที่เป็นวิธีการขนส่งเพื่อให้การดูแลสุขภาพและเสบียงอาหารให้กับชุมชนที่ห่างไกลจำนวนมาก และเป็นวิธีที่รวดเร็วและเชื่อถือได้ในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมอย่างเร่งด่วนในยามฉุกเฉินที่เกิดจากภัยธรรมชาติ การเติบโตของอุตสาหกรรมการบินในอนาคตมีแนวโน้มที่จะขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจโลกและการเติบโตทางการค้าที่ยั่งยืน รวมถึงต้นทุนสายการบินและราคาตัวเครื่องบินที่ลดลง ปัจจัยอื่นๆ รวมถึงระบบการกำกับดูแล เช่น การเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ) การปรับปรุงเทคโนโลยี และต้นทุนเชื้อเพลิง จะส่งผลต่อการเติบโตในอนาคต (Industry High Level Group (2019)

โควิด-19 ปัญหาที่สะท้อนความเปลี่ยนแปลง

Majdouline Mhalla (2020) อธิบายว่า โควิด-19 ไวรัสนี้กำลังเพิ่มขึ้นทุกวันและกำลังเป็นปัญหาที่แท้จริงสำหรับประชาชน รัฐบาล และธุรกิจทั่วโลก ผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกโดยมุ่งเน้นไปที่อุตสาหกรรมหลักสองอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมน้ำมันและอุตสาหกรรมการบิน โควิด-19 ได้แสดงให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจนถึงปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบทางลบต่อเศรษฐกิจโลก นักวิเคราะห์หลายคนประเมินผลกระทบทางลบต่อเศรษฐกิจจีนและเศรษฐกิจโลกหากการระบาดยังคงดำเนินต่อไป จาก

การวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่ระดับการแพร่ระบาดนั้นมีขนาดใหญ่กว่าเมื่อเทียบกับการแพร่ระบาดของโรคในอดีต เนื่องจากความเสี่ยงในการติดเชื้อสูงและการไม่แสดงอาการ แต่ผลกระทบจากไวรัสไม่เพียงแต่อยู่ในจำนวนผู้ป่วยเท่านั้น โควิด-19 จะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการเดินทางทางอากาศและอุตสาหกรรมการบินในระยะสั้นและระยะยาว โดย พีทีที โกลบอล เคมิคอล (2563) อธิบายว่า เพื่อการปรับเปลี่ยนและวางแผนให้ธุรกิจสามารถกลับเข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็ว โดยเฉพาะพฤติกรรมของคนที่จะต้องเปลี่ยนไป ซึ่งบางอย่างกลายเป็น New Normal หรือความปกติใหม่ที่เรากำลังเจอ คือ 1) *Work From Home* เป็นเรื่องปกติ โดยมีการคาดการณ์ว่าหลายๆ บริษัทจะเริ่มให้อิสระในการทำงานกับพนักงานมากขึ้น โดยพนักงานอาจไม่จำเป็นต้องเดินทางเข้ามาที่ออฟฟิศทำให้บริษัทเอง ข้อดีคือ บริษัทสามารถลดพื้นที่และค่าใช้จ่ายในการเช่าสำนักงานได้ด้วย 2) *ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อทำงานและใช้ชีวิตมากขึ้น* ด้วยการเว้นระยะห่างทางสังคม (Physical Distancing) ทำให้ไม่สามารถคุยกับเพื่อน หรือคนรู้จักได้เหมือนเดิม การใช้งาน VDO Conference จะกลายเป็นเรื่องปกติมากขึ้นสำหรับการใช้งานทั่วไป นอกจากนี้สังคมจะก้าวสู่การเป็น Cashless Society อย่างแท้จริง เนื่องจากผู้บริโภคอาจเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการชำระเงิน โดยลดการใช้เงินสด และหันมาชำระผ่านโมบายล์หรือระบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น เพื่อลดการสัมผัสเชื้อที่อาจติดมากับธนบัตรหรือเหรียญ 3) *เรียนออนไลน์มากขึ้น* ในช่วงวิกฤติ COVID-19 สถานการศึกษาหลายแห่ง ยังมีการเรียนการสอน แต่เปลี่ยนรูปแบบมาเรียนผ่านระบบออนไลน์มากขึ้น โดยใช้แอปพลิเคชันต่างๆ อย่างไรก็ตามเมื่อสถานการณ์กลับสู่ภาวะปกติ มีการคาดการณ์ว่าการเรียนออนไลน์อาจลดลงบ้าง แต่อาจมีบางสถานศึกษาที่ทั้งผู้เรียนและผู้สอนยังคงต้องการเรียนออนไลน์อยู่ ดังนั้นสถานศึกษาต่างๆ อาจพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบให้สามารถเรียนผ่านระบบออนไลน์ เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้สอนอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน 4) *เพิ่มความต่อเนื่องในการดำเนินธุรกิจ* ธุรกิจจำเป็นต้องวางแผนปรับตัวทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเฉพาะด้านการบริหารความเสี่ยงที่อาจกระทบกับการดำเนินธุรกิจ นอกจากนี้ธุรกิจยังต้องเรียนรู้ที่จะรู้จักปรับตัวให้พร้อมรับกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินธุรกิจ เช่น สร้างห่วงโซ่อุปทานที่มีความคล่องตัว เพิ่มจำนวนผู้จัดหาวัตถุดิบเพื่อกระจายความเสี่ยง และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งระบบอัตโนมัติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ปรับเปลี่ยนโมเดลธุรกิจและการให้บริการ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ๆ เช่น ธุรกิจร้านค้า และร้านอาหาร จากเดิมเคยให้บริการลูกค้าที่หน้าร้านเพียงอย่างเดียว อาจต้องปรับตัวหาลูกค้าจากช่องทางอื่นๆ เพิ่มเติมด้วย เช่น บริการส่งอาหาร Delivery เป็นต้น

โควิด-19 ผลพวงต่อภาคบริการ

โดยไวรัส COVID-19 แพร่กระจายไปทั่วโลกโดยไม่รับรู้ถึงขอบเขตที่สิ้นสุด ส่งผลกระทบต่อทุกอุตสาหกรรมทุกภาคส่วนและทุกด้านของชีวิต ด้วยการสูญเสียทางเศรษฐกิจและการเงิน และที่สำคัญ

คือความไม่แน่นอนในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่ง Stefan Gössling, Daniel Scott and C. Michael Hall (2020) กล่าวว่า ด้วยขนาดของการระบาดใหญ่ของ COVID-19 จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะไม่กลับไปทำธุรกิจตามปกติ เมื่อเกิดวิกฤตการณ์นี้แทนที่จะเป็นโอกาสที่จะพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของระบบการท่องเที่ยวทั่วโลกให้สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนมากขึ้น กล่าวคือการระบาดใหญ่จะสนับสนุนลัทธิชาตินิยมและพรมแดนที่เข้มงวดยิ่งขึ้นแม้ในระยะยาวหรือไม่ บทบาทของการท่องเที่ยวภายในประเทศในการฟื้นตัวและการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวมีความยืดหยุ่นมากขึ้น การตอบสนองความต้องการด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงการเดินทางเพื่อธุรกิจและเปลี่ยนไปสู่ประชุมทางไกลอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนหลังจากการระบาดครั้งใหญ่ เกิดช่องว่างเนื่องจากแรงงานที่ได้รับค่าแรงต่ำในการบริการและการท่องเที่ยว เกิดผลกระทบอย่างไม่เป็นสัดส่วน จากวิกฤตการณ์และการบ่งชี้ในช่วงต้นคือผลกระทบด้านการท่องเที่ยวในประเทศที่ COVID-19 ให้บทเรียนที่น่าประทับใจแก่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ผู้กำหนดนโยบายและนักวิจัยด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงระดับโลก ความท้าทายในขณะนี้คือการเรียนรู้ร่วมกันจากการแพร่ระบาดระดับโลกนี้ เพื่อเร่งการเปลี่ยนแปลงของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดย Maria Nicola et al. (2020) กล่าวถึงการระบาดใหญ่ของ COVID-19 ว่ายังจุดประกายความกลัวของวิกฤตเศรษฐกิจและการถดถอย ข้อจำกัดทางสังคม การแยกตนเองและการลดการเดินทาง ทำให้แรงงานลดลงในทุกภาคเศรษฐกิจ และทำให้งานจำนวนมากสูญหาย โรงเรียนปิดตัวลงและความต้องการสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ลดลง ในทางตรงกันข้ามความต้องการเวชภัณฑ์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ภาคอาหารกำลังเผชิญกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากความตื่นตระหนกในการซื้อและการสะสมของผลิตภัณฑ์อาหาร และ Peterson Ozili and Thankom Arun (2020) อธิบายว่า การแพร่ระบาดของโควิด-19 ยับยั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ประการแรกการแพร่กระจายของไวรัสกระตุ้นให้สังคมห่างไกล ซึ่งนำไปสู่การปิดตลาดการเงิน สำนักงาน บริษัท ธุรกิจ และเหตุการณ์ต่างๆ ประการที่สองอัตราการติดเชื้อที่ไวรัสแพร่กระจายและความไม่แน่นอนที่เพิ่มสูงขึ้นเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ไม่ดี จะนำไปสู่ความปลอดภัยในการบริโภคและการลงทุนในหมู่ผู้บริโภค นักลงทุนและหุ้นส่วนการค้าระหว่างประเทศ ในเวลาตั้งแต่ต้นปี 2563 ถึงเดือนมีนาคม เมื่อโควิด-19 เริ่มแพร่กระจายไปยังประเทศและตลาดอื่นๆ สังเกตเห็นว่าในโลกแห่งความจริงในการประเมินมาตรการที่เข้มงวด มาตรการนโยบายการเงิน มาตรการนโยบายการคลัง และมาตรการด้านสาธารณสุข ที่ถูกนำมาใช้ในช่วงเวลาการแพร่ระบาด ผลกระทบของนโยบาย การปิดเปื้อนทางสังคมต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ พบว่าจำนวนวันการปิดเมืองที่เพิ่มขึ้น การตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายการเงินและข้อจำกัด การเดินทางระหว่างประเทศส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และความผันผวนในตลาดหุ้น ในทางตรงกันข้ามข้อจำกัดที่กำหนดไว้สำหรับการบริหารจัดการภายในประเทศและการใช้นโยบายการคลังที่สูงขึ้น มีผลกระทบในเชิงบวกต่อระดับของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แม้ว่าจำนวนผู้ป่วยที่ยืนยันการติดเชื้อเพิ่มขึ้นไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อระดับของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

อุตสาหกรรมการบินความท้าทายของอนาคต

ด้วยลักษณะความต้องการการใช้บริการอุตสาหกรรมการบินและความเปราะบางทางเศรษฐกิจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตามการพึ่งพาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศมากเกินไปนั้นไม่ใช่ความเสี่ยง ความต้องการการท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวต่อเศรษฐกิจ ความมั่นคงเหตุการณ์ทางการเมือง และภัยธรรมชาติ จำเป็นต้องมีการผสมผสานผลิตภัณฑ์ที่ชาญฉลาด เช่น การจัดการบูรณาการที่ดีระหว่างการบินและภาคบริการและสินค้าโภคภัณฑ์อื่นๆ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการขนส่งทางอากาศที่ทันสมัย ไม่เพียงแต่จะเป็นการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศเท่านั้น โดย (Ben Wade et al., 2020) อธิบายว่าในแง่ของวิธีการทำงานมีการคาดว่าสายการบิน จะทดลองใช้วิธีการทำงานและสร้างทีมข้ามสายงานเพื่อความคล่องตัว และเพื่อเพิ่มความเร็วหรือการเข้าถึงการทำตลาด เพื่อเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้าและพนักงาน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และกิจกรรมเชิงพาณิชย์หรือการจัดการรายได้ เพื่อสร้างทักษะความสามารถและวิธีการทำงานใหม่ๆ สายการบินเน้นการดำเนินการตามการพัฒนากลยุทธ์ความสามารถ ความท้าทายที่กล่าวถึง คือ ความสามารถใดที่มีในวันนี้ ความสามารถใดที่ต้องการในอนาคต และจะเชื่อมโยงช่องว่างนั้นอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร การพัฒนาข้อเสนอเพื่อคุณค่าของแบรนด์และพนักงาน เพื่อดึงดูดความสามารถผ่านทางด้านเทคโนโลยี การมีวิธีการทำงานที่คล่องตัวขององค์กรและโดยใช้บทเรียนประสบการณ์จากอดีต ซึ่งในทศวรรษที่ผ่านมาอุตสาหกรรมการบินนำมาซึ่งผลกำไรอย่างยั่งยืนต่ออุตสาหกรรมการบินทั่วโลก แต่ผู้ให้บริการจะต้องคาดหวังว่าอนาคตข้างหน้าจะรุนแรงขึ้น

ซึ่ง กฤษฎา เสกตระกูล (2563) อธิบายว่า ผลกระทบของ COVID-19 ที่มีต่ออุตสาหกรรมสายการบิน (Airline Industry) หรืออุตสาหกรรมการเดินทางทางอากาศ (Aviation Sector) ซึ่งเราได้เห็นสภาพกันชัดเจนอยู่แล้วว่าในช่วงระบาดของโควิด-19 อย่างรุนแรงนั้น ประเทศต่างๆพากันปิดน่านฟ้า มีการควบคุมการเดินทางทางอากาศจนถึงขั้นการสั่งสายการบินต่างๆ หยุดบิน หรือจำเป็นต้องหยุดบิน เพราะไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย ธุรกิจการบินต้องปรับตัวอย่างมาก แม้เมื่อมีการผ่อนคลายแล้วก็ยังมีผลกระทบต่อรูปแบบการเดินทาง ในอนาคตการเดินทางลักษณะนี้ ในขณะที่ยังไม่มีวัคซีนหรือยารักษา สภาพ New Normal ของการเดินทางจะทำให้ธุรกิจสายการบินต้องปรับตัวต่างไปจากเดิมอย่างมาก

1) การควบรวมกิจการสายการบินจะมีมากขึ้น (Massive consolidation) ส่งผลที่รุนแรงทางลบต่อรายได้ ผลกำไร และสถานะการเงินของสายการบินต่างๆ เนื่องจากธุรกิจการบินเป็นธุรกิจที่มีการลงทุนสูง ในขณะที่การแข่งขันที่รุนแรงที่ผ่านมาทำให้มีกำไร หรือ “Margin” ต่ำ สายการบินใดที่แต่เดิม

มีสภาพที่อ่อนแออยู่แล้ว ในรอบนี้มีการคาดการณ์ว่าจะได้เห็นธุรกิจการบินต้องล้มละลายไปอีกจำนวนมาก

2) ความต้องการการเดินทางที่มีแนวโน้มที่ลดลง (Low demand) ผู้โดยสารจะมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเดินทาง (Modify their behaviour) โดยลดความถี่ในการเดินทางเพื่อลดความเสี่ยง ซึ่งจะกระทบโดยตรงต่อยอดขายของสายการบิน อีกทั้งจำนวนที่นั่งของเครื่องบินก็ต้องลดลงเพื่อรักษาระยะห่างทางสังคมตามข้อกำหนดซึ่งกระทบทางลบต่อรายได้

3) การดูแลความปลอดภัยทางด้านสุขภาพของผู้โดยสารจะมีมากขึ้น (Enhanced security measures) ซึ่งทำให้ต้องเพิ่มระบบหรือกระบวนการในการทำงาน และมีต้นทุนทั้งเรื่องเวลา และค่าใช้จ่ายเกิดขึ้น อาจเกิด Applications ใหม่ ๆ ที่ใช้ตรวจสอบ ติดตามผู้โดยสาร เพราะหากมีการแพร่เชื้อจะสามารถติดตามแก้ไขการระบาดได้ทันที

4) การเพิ่มความสำคัญของท่าอากาศยานที่เป็นศูนย์กลาง (Strengthening the role of hubs) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางของประชาชน แต่ในระยะต่อไป หากความถี่ในการเดินทางลดลง สนามบินของเมืองเล็กจะลดบทบาทลง ส่วนสนามบินเมืองใหญ่ที่เป็น “Hub” จะได้รับความสำคัญมากขึ้นในการเป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อโดยรถยนต์ หรือรถไฟความเร็วสูงไปยังเมืองอื่นๆ และการบินไปยัง Hub ยังคุ้มค่ากว่าเพราะมี Aircraft load factor ที่สูงกว่า

5) การขยายตัวของรายได้จากบริการรูปแบบใหม่ๆ (New fee-based services) โดยคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้โดยสารระหว่างเดินทาง เช่น การจำหน่ายหน้ากากอนามัยให้ลูกค้าหากลูกค้าลืมนำมา เพราะเป็นข้อกำหนดที่ผู้โดยสารทุกคนต้องสวมหน้ากาก และอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ช่วยให้เกิดความปลอดภัยทางสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งอาจกลายเป็นรายได้บริการในรูปแบบอื่นๆ นอกเหนือจากรายได้ค่าโดยสาร

6) การหมดยุคของเครื่องบินโดยสารขนาดใหญ่ (The end of giant planes) ซึ่งเป็นแนวโน้มหนึ่งที่สายการบินต่างๆ จะใช้เครื่องบินขนาดใหญ่ลดลง เนื่องจากจำนวนผู้โดยสารที่อาจลดลงแต่ขณะที่ต้นทุนการบินของเครื่องบินขนาดใหญ่อาจอยู่ในระดับสูง จึงไม่สามารถทำกำไรให้คุ้มค่าได้ สายการบินต่างๆ จะพยายามปรับหรือแม้แต่การสั่งเครื่องบินในอนาคตจะต้องคำนวณจำนวนที่นั่งที่มีขนาดเหมาะสมภายใต้ยุค Social distancing แบบนี้

7) การหมดยุคของที่นั่งชั้นหนึ่ง (The end of 1st class) การจัดแบ่งพื้นที่อาจเปลี่ยนไป เพื่อคำนวณให้ได้ Load factor ที่ดีที่สุด คุ้มค่าที่สุด อาจมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงโดยยุติการจัดพื้นที่แบบดั้งเดิม เช่น ชั้นหนึ่ง ชั้นธุรกิจ และชั้นประหยัด ที่ใช้กันมายาวนาน เป็นรูปแบบอื่นได้

โควิด-19 ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการบิน

การระบาดใหญ่ของโควิด-19 ที่กำลังส่งผลกระทบอย่างมากต่ออุตสาหกรรมการบินอยู่นั้น ส่งผลกระทบต่อการจราจรของผู้โดยสาร ความต้องการขนส่งสินค้าทางอากาศ แรงงานในสนามบิน และรายได้เข้า หากมองย้อนกลับไปในอดีต อุตสาหกรรมการบินคือตัวแปรสำคัญของภาคการบริการและการท่องเที่ยว แต่ในปัจจุบันภาวะภัยคุกคามที่อุตสาหกรรมการบินกำลังเผชิญอยู่นั้น สร้างมูลค่าความเสียหายอย่างมหาศาลและสร้างความเสียหายให้กับภาคธุรกิจและแรงงานในแต่ละภาคส่วน และแน่นอนคือทุกสายการบินต้องวางแผนและดำเนินการกอบกู้สายการบินให้หลุดพ้นจากผลกระทบของโควิด-19 แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของการบริหารงานในการรับมือกับความเสี่ยงที่ต้องเผชิญ และสิ่งที่สายการบินหลายแห่งต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เร่งด่วน คงหนีไม่พ้นการปลดพนักงาน การลดขนาดองค์กร การปรับตัวเพื่อรองรับกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ในขณะเดียวกันการหารายได้เพื่อความอยู่รอดขององค์กรคือการปรับทิศทางการลงทุนหรือการแปลงผลิตภัณฑ์ให้ออกงบ การสร้างคู่ค้าทางธุรกิจที่เน้นการสนับสนุนและการลงทุนร่วมกัน เพื่อให้เกิดการอยู่รอดขององค์กรในช่วงของการแพร่ระบาดของโควิด-19

การเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต คือวิธีการในการผ่านพ้นกับสภาวะของภัยคุกคาม ณ ตอนนี้อย่างนับตั้งแต่ต้นปี 2563 ประเทศต่างๆ ทั่วโลกต้องปิดประเทศและจำกัดการเดินทางภายในประเทศ เพื่อป้องกันและเฝ้าระวังต่อการระบาดของโควิด-19 ที่ยังไม่รู้ทิศทางในอนาคต ดังนั้นการยกเลิกเที่ยวบินเกือบทั้งหมดเพื่อควบคุมการแพร่กระจายของไวรัสได้ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการบินทั่วโลก อาจกล่าวได้ว่าการแพร่ระบาดที่คล้ายกับในปัจจุบันนั้น เคยมีและเกิดขึ้นมาแล้วในอดีตของโลก ดังนั้นการวางแผนและกำหนดทิศทางการรับมือต่อภัยคุกคาม จึงเป็นสิ่งที่องค์กรหรือภาคอุตสาหกรรมการบินและการบริการ ต้องให้ความสำคัญ ความไม่แน่นอนในการดำเนินงานจึงเป็นผลกระทบที่เป็นปัญหาทั้งทางตรงและทางอ้อม และในปัจจุบันองค์กรหลายแห่งทั่วโลกกำลังทำงานเกี่ยวกับวัคซีนสำหรับโควิด-19 แต่เป็นการยากที่จะบอกได้ว่าต้องใช้เวลานานแค่ไหนจนกว่าจะมีให้บริการแก่สาธารณชน องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้สนับสนุนให้ผู้ที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคที่มีการติดเชื้อใช้มาตรการป้องกันขั้นพื้นฐาน เช่น การล้างมือเป็นประจำ การใส่หน้ากากอนามัย การปิดปากและจมูกด้วยข้อศอกงอเมื่อไอและจาม และหลีกเลี่ยงการสัมผัสกับคนที่อาจติดเชื้อ หรือแม้แต่การเว้นระยะห่างทางสังคม สิ่งเหล่านี้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ การเรียนรู้วิถีชีวิตแบบใหม่ ล้วนแล้วแต่ส่งผลอุตสาหกรรมบริการอย่างแน่ชัดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

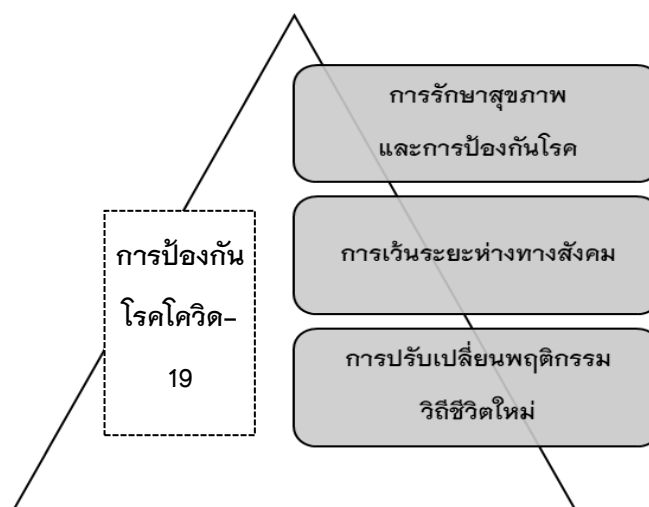
สรุป

ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมการบินหรือการจ้างงานนั้นเกิดขึ้นทันที การยกเลิกและข้อจำกัดหลายอย่างได้ส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงาน

รวมถึงการสูญเสียนักท่องเที่ยวหรือผู้โดยสาร และมาตรการลดต้นทุนที่ดำเนินการโดยสายการบิน การลดลงอย่างมากของสายการบิน การตัดเจ้าหน้าที่ หรือการเร่งปิดบริษัทในเครือที่ไม่ทำกำไร การปรับมาตรการรักษาความปลอดภัย และความต้องการที่ซับซ้อนของนักท่องเที่ยว นี่คือนวัตกรรมที่เกิดขึ้นกับภาคอุตสาหกรรมการบิน วิกฤตการณ์โควิด-19 จะส่งผลกระทบเป็นเวลายาวนาน และตลาดภาคการบริการจะใช้เวลาหลายปีหรืออาจจะทศวรรษเพื่อกลับสู่ระดับก่อนเกิดวิกฤตโควิด-19 การตอบสนองของอุตสาหกรรมการบินมีความหลากหลายตั้งแต่ในปัจจุบันไปจนถึงการพิจารณาการแก้ไขสถานการณ์หลังโควิด-19 ซึ่งแต่ละประเทศมีมาตรการแตกต่างกันออกไป แต่ทั้งนี้ผลกระทบทางจิตวิทยาที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ชีวิตของคนหลังโควิด-19 จะนำไปสู่พฤติกรรมผู้บริโภคหรือพฤติกรรมการใช้บริการภาคขนส่ง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าวโดยเฉพาะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด-19 ที่สูง การเปลี่ยนแปลงของมาตรการของสายการบินเนื่องจากเครื่องบินซึ่งเป็นที่อับอากาศจะถูกลดความสำคัญเนื่องจากเป็นพาหนะส่วนตัว อัตราการจองของผู้โดยสารที่ลดลงในปัจจุบัน ทำให้สายการบินอาจลดเส้นทางการบินหรือกำจัดเส้นทางบินตรงได้

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา

บทความนี้เป็นการนำเสนอการสังเคราะห์สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการบิน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในปัจจุบันและในอนาคต ทำให้องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีมาตรการหรือแผนงานในการรองรับกับการจัดการปัญหาหรือความเสี่ยงที่เกิดจากภัยคุกคามในรูปแบบต่างๆ และการได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดนี้ ล้วนแล้วแต่ส่งผลถึงคุณภาพชีวิตของพนักงานหรือประชาชนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งสร้างวิถีชีวิตรูปแบบใหม่ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นี้

ภาพที่ 1 แสดงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อป้องกันโรคโควิด-19

ข้อเสนอแนะ

บทความนี้ได้ข้อค้นพบว่าผลกระทบของโควิด-19 ต่ออุตสาหกรรมการบินได้ทวีความรุนแรงในหลายมิติ เพื่อให้เกิดการปรับตัวของภาคอุตสาหกรรมการบินในอนาคต คณะผู้เขียนมีแนวทางในการปรับตัวของอุตสาหกรรมการบินในอนาคต กล่าวคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องเรียนรู้จากสถานการณ์โควิด-19 อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประเมินผลกระทบและมีการวางแผนและการดำเนินงานของภาคอุตสาหกรรมการบินในอนาคต เข้าใจและหาวิธีรับมือจากประสบการณ์การแพร่ระบาดของโรคดังกล่าว จะแสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมการบินจะต้องพร้อมที่จะรับมือต่อภัยคุกคามต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการระบาดครั้งใหญ่หรือเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้โดยสารในสถานการณ์ต่างๆ ดังนั้นอุตสาหกรรมการบินจึงเป็นธุรกิจที่มีความยืดหยุ่นและจำเป็นต้องมีโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมบริการ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา เสกตระกูล. (13 เมษายน 2563). *โลกหลังวิกฤติ Covid-19 (ตอนที่ 5)*. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2563, จาก https://www.set.or.th/dat/vdoArticle/attachFile/AttachFile_1589948963548.pdf.
- พีทีที โกลบอล เคมิคอล. (18 พฤษภาคม 2563). *4 New Normal ..สิ่งที่จะเปลี่ยนไปหลัง COVID-19*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2563, จาก <https://bit.ly/2Mly5mQ>.
- เสาวณี จันทะพงษ์ และ ทศพล ต้องหุ้ย. (18 มีนาคม 2563). *ผลกระทบวิกฤต COVID-19 กับเศรษฐกิจโลก: This Time is Different*. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2563, จาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib_/Article_18Mar2020.pdf.
- ACI Advisory-Bulletin. (10 March 2020). *The Impact of COVID-19 On The Airport Business*. Retrieved May 5, 2020, from <https://aci.aero/wp-content/uploads/2020/03/ACI-COVID19-Advisory-Bulletin-2020-03-10.pdf>.
- Ben Wade, Yana Topalova, Nicolas Boutin, Pranay Jhunjunwala, Hean-Ho Loh, Tom von Oertzen, Masao Ukon, and Alan Wise. (2020). *Seven Trends That Will Reshape the Airline Industry*. Boston: Boston Consulting Group.
- Clifford. (24 April 2020). *COVID-19 Impact on Asia-Pacific Aviation Worsens*. Retrieved May 5, 2020, from <https://www.iata.org/en/pressroom/pr/2020-04-24-01>.
- Industry High Level Group. (2019). *Aviation Benefits Report 2019*. Canada: n.p.

International Civil Aviation Organization. (15 April 2020). *Economic Impacts of COVID-19 on Civil Aviation*. Retrieved May 5, 2020, from <https://www.icao.int/sustainability/Pages/Economic-Impacts-of-COVID-19.aspx>.

Majdouline Mhalla. (2020). The Impact of Novel Coronavirus (Covid-19) on the Global Oil and Aviation Markets. *Journal of Asian Scientific Research*, 10(2), 96–104.

Maria Nicola, Zaid Alsafi, Catrin Sohrabi, Ahmed Kerwan, Ahmed Al-Jabir, Christos Iosifidis, Maliha Agha and Riaz Agha. (2020). The Socio-Economic Implications of the Coronavirus Pandemic (COVID-19): A Review. *Int J Surg*, 78, 185–193.

Peterson Ozili and Thankom Arun. (26 April 2020). *Spillover of COVID-19: Impact on the Global Economy*. Retrieved May 10, 2020, from <https://mpira.ub.uni-muenchen.de/99850>.

Stefan Gössling, Daniel Scott and C. Michael Hall. (2020). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(10), 1–20.